

Марин ПЕТКОВ

Велико Търново, България

**ДЕРИВАЦИОННИТЕ СУФИКСИ В
СТАРОВИСОКОНЕМСКИТЕ И В СТАРОБЪЛГАРСКИТЕ
СЛАВЯНСКИ МЪЖКИ ЛИЧНИ ИМЕНА**

**Derivational suffixes in Old High German and
Old Bulgarian Slavic male proper names**

One of the most popular methods of formation of one-stem proper names is derivation. The present work studies in brief the suffixes with which in Old High German and Old Bulgarian Slavic male proper names were derived in the period of VI–XII century. The suffixes are either diminutive or non-diminutive. Some have a common Indo-European origin and identical functions in the two onomastic systems, others do not have these features. On the whole, the Old Bulgarian male one-stem names were derived from a greater variety of suffixes than those in Old High German.

Keywords: Old High German personal names, Old Bulgarian personal names, suffixes, derivation

Един от най-продуктивните способности за образуване на едносъставни лични имена (ЛИ) е деривацията. Тя се изразява чрез добавяне на суфикс или суфикси към личноименна основа, получена или от двусъставен антропоним чрез съкращаване или от готов лексикален елемент (съществително, прилагателно, глаголна основа и т.н.). По този начин възниква ново име. От словообразователна гледна точка суфиксацията се обозначава като експлицитна деривация, а крайният продукт на деривацията може да се нарече проприален дериват. Словообразователният способ да се образуват имена с помощта на суфикси е типичен за антропони-

мичните системи на индоевропейските народи и може да се наблюдава още в най-дълбока древност.

Настоящата работа ще разгледа накратко суфиксите, залегнали в старовисоконемските и в старобългарските славянски мъжки лични имена. Имената, влезли в изследването, са ексцерпирани от различни извори за периода VI – XI/XII в. Немските средновековни имена са извлечени предимно от Книгата на побратимените монаси от манастира в Райхенау, издаден през 1979 от колектив под ръководството на Й. Аутенрит. Друг важен извор, който съм ползвал, е Именникът на Е. Фьорстеман (1900). Старобългарските ЛИ от славянски произход, влезли в настоящото изследване, са ексцерпирани главно от Гръцки извори за българската история, от каменни надписи от епохата и не на последно място от Именника на Й. Заимов. В изследването са включени 116 ствн. и 101 стб. мъжки ЛИ.

Внимание ще се обърне не само на суфиксите в двата ономастикона, които имат обща генеза, но също и на онези, които са различни за всеки отделен език. В зависимост от суфиксите, с които са образувани, проприалните деривати могат да се разделят на две големи групи: неумалителни и умалителни.

1. Общи модели за двата езика

1.1. Неумалителни едносъставни имена – тук спадат ЛИ, образувани с *-j-*.

В ствн. ЛИ произходът на неумалителния *j*-суфикс е двояк. При част от имената с формант *-j-* (< ие. **-jo-*) се касае за германския суфикс **(i)ja-* (< ие. ***i-jo-*; Клуге 1926: § 7; Крае 1969: § 74), а останалите са образувани със суфикс **-īna-* (< ие. **-īno-/*-eino-*; Клуге 1926: § 57; Крае 1969: § 95). Характерно за двата суфикса е, че в ствн. ЛИ те съвпадат в суфикс *-i* (Бах 1978: § 97), като различаването им вече е невъзможно: *Albi, Elli, Esi, Arni, Oti, Berni, Perti, Pruni, Folche, Gebi, Ardi* и др.

В стб. ЛИ се срещат няколко суфикса, които съдържат форманта *-j-* (< ие. **-jo-*), като той се комбинира с различни гласни. Така в стб. ЛИ *Дадой, Татой* наблюдаваме суфикса праслав. **-aj-* (< ие. ***o-jo-* > бълг. *-ой*; Миклошич 1927: 6; Свобода 1964: 167 сл.; Славски SPS I: 88).

Праслав. суфикс **-āj-* (< ие. ***-ā-jo-* > бълг. *-ай*; Миклошич 1927: 5; Свобода 1964: 167 сл.; Славски SPS I: 88) се среща в името *Драгай*. В *Мирей* участва може би праславянският суфикс **-ěj-* (< ие. ***-ē-jo-* > бълг. *-ей*; Миклошич 1927: 6; Свобода 1964: 167 сл.; Славски SPS I: 86 сл.; Шлимперт 1978: 195), но тъй като името не е сигурно, то може да се чете и *Мирен*. Най-накрая се среща и суфиксът праслав. **-bj-* (< ие. **-iyo-* > бълг. *-ей*; Миклошич 1927: 5 сл.; Свобода 1964: 128; Славски SPS I: 83 сл.; Шлимперт 1978: 187), засвидетелстван в мъжките ЛИ *Добрей*, *Черней*. Както се вижда, съществена роля при образуването на неумалителни имена и в двата езика играе индоевропейският суфикс **-jo-*.

1.2. Умалителни едносъставни имена – умалителните едносъставни имена в двата езика се образуват посредством *k*-суфикси.

Тук трябва да се отбележи, че *k*-суфиксите в двата ономастикона имат различен произход. Германският *k*-суфикс произлиза от ие. *g*-суфикс, тъй като ие. *g* при първото звуково отместване преминава в герм. *k*, докато при праславянските суфикси *k* възхожда към ие. *k*.

В ствн. ЛИ се среща един единствен *k*-суфикс (герм. **(i)ka-* < ие. **-igo-*; Клуге 1926: § 61a; Крае 1969: § 153), който при второто звуково отместване преминава в ствн. *-h*, като гласните, с които той влиза в комбинация, са различни, срв. *Elich*, *Utich*, *Frumih*, *Meinoh*, *Radach*, *Widuh*. Вероятно при различните гласни се касае всъщност за тематични гласни на отделните личноименни основи, срв. *Elich* < герм. **Alja-* ‘друг’, *Widuh* < герм. **Widu-* ‘гора, дърво’, но това не може да се твърди за всички случаи.

Освен че се явява самостоятелно, суфиксът герм. **(i)ka-* на германска почва може да бъде разширен с други суфикси и да образува лични имена. Такъв е случаят с имената *Elich*, *Baldiho*, *Brunicho*, *Ibricho*, *Kericho*, *Gundicho*, *Liuicho*, *Saloch*, *Uualddicho*, където суфиксът произлиза от герм. ***-(i)k-an-* > ствн. *-(c)ho* (вж. Крае 1969: § 153). Срещат се още суфиксалните комбинации герм. ***-(i)k-īna-* > ствн. *-chin* (Клуге 1926: § 61 сл.; Крае 1969: § 154) в *Abbigin*, *Eluichin*, *Adki*, *Otichi* и герм. ****-(i)k-il-an-* в *Ansculo*.

В стб. ЛИ се наблюдават няколко *k*-суфикса. Най-напред можем да споменем праслав. **-āk-* (< ие. **-āko-* > бълг. *-ак*; Миклошич 1927: 13; Свобода 1964: 133 сл.; Славски SPS I: 89 сл.; Шлимперт 1978: 189),

засвидетелстван в *Новак*. Друг праслав. суфикс е *-ъk- (< ие. *-iko- > *бълг. -ек) в *Мишек*, *Съдек*. В мъжкото ЛИ *Добромик* имаме суфикс праслав. *-ik- (< ие. *-iko- > бълг. -ик). Някои от k-суфиксите се разширяват. Така в образуването на ЛИ *Велико*, *Вълчицо*, *Дедико* и *Добрико* участва праслав. **ik-a (бълг. -ико). Суфиксът праслав. *-(ъ)k- (< ие. *iko-) не се среща самостоятелно в славянобългарски имена от периода VI – XI/XII в., а само разширен, срв. праслав. **-(ъ)k-a (бълг. -ко) в *Банко*, *Белко*, *Ботко*, *Владко*, *Детко*, *Ретко*, *Руско*, *Станко*, *Ходко* и праслав. **-(ъ)k-ип- (бълг. -ун) в *Баткун*.

2. Отделни ствн. модели

2.1. Неумалителни едносъставни имена – тук спадат мъжки ЛИ имена, образувани с герм. суфикс *-an (ие. *-en-; Клуге 1926: § 17; Крае 1969: § 91), който през ствн. период има формата -o, като при една немалка част от антропонимите, окончавачи на -o може да се допусне не германско, а латинско окончание: *Albo*, *Adelo*, *Augo*, *Paldo*, *Berto*, *Bruno*, *Erpo*, *Frido*, *Folcho*, *Gailo*, *Gero*, *Giso*, *Godo*, *Cuoato*, *Hato*, *Noto*, *Rihcho*, *Uualdo*, *Uuolfo*.

2.2. Умалителни едносъставни имена – умалителните ствн. мъжки ЛИ се образуват с помощта на множество разнообразни суфикси, които участват самостоятелно или с разширение.

2.2.1. Най-напред вниманието ни заслужава умалителният l-суфикс (герм. *-ila- < ие. *-lo-; Клуге 1926: § 18; Крае 1969: § 87), който се наблюдава в ЛИ *Pertol*, *Fritil*, *Heril*, *Lutol*, където гласните алтернират. Често този суфикс вече на германска почва получава различни разширения. Типично южногерманско (баварско-алеманско) разширение е герм. **il-(i)ja- в *Albeli*, *Hasili*, *Luipili*, *Sarili*, *Trutuli*, *Wasili*. Герм. **il-(i)k- се среща в *Ehelich*, герм. **il-an- (ствн. -ilo) в *Abilo*, *Audilo*, *Fusulo*, *Hrodilo*, *Liupilo*, *Ratilo*, *Zeizilo*, герм. **il-ona- в *Altilin*, *Uatili*, *Baldilin*, *Hiltilin*, *Richilin*, герм. **il-inga- в *Hecchiling*.

2.2.2. Умалителният on-суфикс (герм. *-īna-) е сравнително рядък. От една страна той се среща самостоятелно, напр. в ЛИ *Otin*, *Ebrinus*, *Folchin*, *Sigin*, *Optinus*, но може да бъде и разширен, срв. герм. **-īn-an- (ствн. -ino) в *Tagino*, *Frumino*, *Cherino*, *Ricano*.

2.2.3. Умалителният *ng*-суфикс (< герм. **-inga-/*-unga-*; Клуге 1926: § 22; Крае 1969: § 150) също се среща самостоятелно, вж. *Albunc, Eltinc, Baldunc, Bernnung, Kerunc, Ramminhc, Mahting* и др., но също и разширен с **-an-* (герм. ***-inga-an-* > ствн. *-ingo*): *Bertingo, Filingo, Eringo, Hilphingo, Remminho, Saringo*.

2.2.4. Умалителният *s*-суфикс (герм. **-isa-* < ие. **-so-*; Крае 1969: § 113) никога не се явява самостоятелно, а винаги е разширен с *n*-суфикс (герм. ***-is-an-* > ствн. *-(i)so*; Кауфман 1968: 13 сл.; Бах 1978: § 99). Засвиделстван е в *Belso, Gawiso, Guntso, Heisso, Theodiso*.

2.2.5. На последно място трябва да бъде споменат ствн. *z*-суфикс, за който се допуска различен произход. От една страна той вероятно произлиза от суфиксите герм. **(-it)ta-/*-ipja-* (< ие. **-do-/*-tjo-*; Крае 1969: § 132; Клуге 1926: § 60, бел. 2), а от друга може би е получен от вторично преразлагане на кратки имена със *s*-суфикс, напр. *Nand-so* > *Nanzo*, вж. Кауфман 1965: 8 сл.; Бах 1978: § 101). Самостоятелно участва в образуването на имена като *Alpiz, Luviz, Liudiz*. Получава множество разширения. Най-продуктивното му разширение е герм. ***-(it)t-an-* > ствн. *-izo* в ЛИ *Frizo, Richizo, Sigizo, Walzo, Uuilezo*. Още засвидетелствани са герм. ***-(it)t-ina-* в *Alazin, Tagizi, Ebezi*, герм. ****-(it)t-ik-ina-* в *Alzichin*, герм. ****-(it)t-il-ina-* в *Pezelin, Gunzili* и герм. ****-(it)t-in-an-* в *Tazzino*.

3. Отделни стб. модели

3.1. Неумалителни едносъставни имена – в стб. ономастикон¹ неумалителните ЛИ се образуват с помощта на голямо разнообразие от суфикси.

3.1.1. Неумалителни ЛИ, образувани с помощта на *l*-суфикси. Суфиксите са няколко. Праслав. **-al-* (< ие. **-ol-* > бълг. *-ол*) се наблюдава в имената *Витол, Доброл, Радол*, праслав. **-il-/*-yl-* (< ие. **-il-/*-yl-* > бълг. *-ил*) в *Борил, Гостивил, Добрил, Дразил, Момчил, Станил, Съдил*, праслав. **-ul-* (< ие. **-ul-* > бълг. *-ул*; Миклошич 1927: 7; Свобода

¹ В стб. антропонимична система има многобройни мъжки ЛИ, окончващи на *-о*, напр. *Велико* (1162 г. в Acta Lavrae = ГИБИ VII: 146; Заимов 1988: 46), *Коро* (1152 г. в Acta monasterii Eleusae = ГИБИ VII: 93; Заимов 1988: 125), *Недо* (1162 г. в Acta Lavrae = ГИБИ VII: 146; Заимов 1988: 166) и т.н., но тъй като формално те не са образувани със суфикс, а са звателни форми, не са разгледани тук.

1964: 170; Славски SPS I: 110; Шлимперт 1978: 194; Добрев 1970) в *Сивул*, а праслав. *-yl- (< ие. *-il- > бълг. -ел; Миклошич 1927: 7; Свобода 1964: 169; Славски SPS I: 113; Шлимперт 1978: 193) в *Гудел* < *Грудел*. Суфиксът праслав. *-ъl- (< ие. *-ul- > бълг. -ло) **-*ъl-а: *Грало* < *Градло*, *Драгло*.

3.1.2. Често в стб. неумалителни ЛИ се наблюдават *n*-суфикси. Такива са напр. праслав. *-ĕn- (< ие. *-ēno- > бълг. -ен; Миклошич 1927: 10; Свобода 1964: 159; Славски SPS I: 129; Шлимперт 1978: 193) в *Мирен* (вж. също *Мирей*). Праслав. суфикс *-in- (< ие. *-īno-/*-eino- > бълг. -ин; Миклошич 1927: 8 сл.; Свобода 1964: 159 сл.; Славски SPS I: 120 сл.; Шлимперт 1978: 193) се наблюдава в ЛИ *Белин*, *Велин*, *Вълчин*, *Галин*, *Желин*, *Житин*, *Радин*, *Сивин*, *Стоин*, *Татин*, *Худин*, *Чичин*, като някои от тях може да са образувани и с помощта на суфикса праслав. *-un- (< ие. *-ūno- > бълг. -ун). Праслав. суфикс *-un- (< ие. *-auno- > бълг. -ун) се среща в *Добрун*, *Радун*, *Сварун*, *Славун*, *Тихун*, *Требун*, *Хотун*, в *Негин*, *Стратин* може би участва праслав. *-un-, праслав. *-ъn- (ие. *-ino- > бълг. -ен; Миклошич 1927: 10; Свобода 1964: 156; Славски SPS I: 136; Шлимперт 1978: 192 сл.) образува имената *Годен* и *Твърден*. Суфиксът праслав. *-ъn- (< ие. *-uno- >) се среща само с разширение, вж. **-*ъn-а в *Славно* и **-*ъn-ā в *Дедна* (не е сигурен мъжкият род на името).

3.1.3. Неумалителни едносъставни ЛИ се образуват също и с помощта на *ch*-суфикси. Произходът им не е достатъчно обяснен. Възможен е произход от ие. *-so- или *-kho- (Славски SPS I: 71). В славянобългарски мъжки ЛИ от периода VI – XI/XII в. се наблюдават следните *ch*-суфикси: праслав. *-ach- (бълг. -ох; Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 148; Славски SPS I: 73; Шлимперт 1978: 190) в *Любох*, праслав. *-āch-/*-'āchъ (бълг. -ах/-ях; Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 147; Славски SPS I: 71 сл.; Шлимперт 1978: 190) в *Желях*, *Чернах*, *Чернях*, праслав. **-*īch-ā (бълг. -иха; Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 147; Славски SPS I: 73; Шлимперт 1978: 190) във *Вериха*, праслав. *-ich- (бълг. -ух; Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 148; Славски SPS I: 74 сл.; Шлимперт 1978: 190) в *Белух*, *Добрух*, който се среща и с разширение праслав. **-*ich-un- (бълг. -ухун) в *Требухун*.

3.1.4. Наблюдават се също *š*-суфикси, които образуват неумалителни едносъставни мъжки имена. По произход те са праслав. *ch*-суфикси,

разширени с форманта *-j-*. Засвидетелствани са няколко суфикса. Праслав. ***-ach-j-* (бълг. *-ои*; Миклошич 1927: 17; Свобода 1964: 152; Славски SPS I: 78; Шлимперт 1978: 191; Ковачев 1973: 112) се среща в *Батош*, а разширенията му са праслав. ****-ach-j-ān-* (бълг. *-ошан*) в *Драгшан* < *Драгошан* и праслав. ****-ach-j-in-* (бълг. *-ошин*) в *Радошин*. Редки са суфиксите праслав. ***-ich-j-* (бълг. *-уш*; Миклошич 1927: 18; Свобода 1964: 153; Славски SPS I: 78 сл.; Шлимперт 1978: 191; Ковачев 1973: 112) в *Белуш* и праслав. ****-ъch-j-a* (бълг. *-шо*; Миклошич 1927: 18; Свобода 1964: 149; Славски SPS I: 76; Шлимперт 1978: 190) в *Коршо*.

3.1.5. Множество неумалителни едносъставни ЛИ се образуват посредством разнообразни *t*-суфикси. Най-продуктивен е суфиксът праслав. **-atā* (бълг. *-ота*; Миклошич 1927: 10; Свобода 1964: 163; Шлимперт 1978: 194) в *Бакота*, *Белота*, *Деброта*, *Доброта*, *Калота*, *Левота*, *Малота*, *Милота*, *Нравота*, *Славота*, *Страхота*, *Чернота*, разширен праслав. ***-at-ān-* (бълг. *-отан*) в *Люботан*. Останалите суфикси са праслав. **-etā* (бълг. *-ета*; Миклошич 1927: 12; Свобода 1964: 162 сл.; Шлимперт 1978: 194) в *Добрета*, *Домета*, *Дражета* и праслав. **-’āt-* (бълг. *-ят*; Миклошич 1927: 120; Свобода 1964: 162; Шлимперт 1978: 194) в *Белят*.

3.1.6. Неумалителни едносъставни имена с редки суфикси – засвидетелствано е само едно име, образувано с праслав. суфикс **-ās-* (бълг. *-ас*; Миклошич 1927: 16; Свобода 1964: 154) в *Вълкас*.

3.2. Умалителни кратки имена – засвидетелстваните умалителни стб. мъжки ЛИ са малко на брой. Образувани са с помощта на различни суфикси.

3.2.1. Умалителни ЛИ с *и*-суфикси. По произход това са праслав. *k*-суфикси, разширени с форманта *-j-*, който по първа палатализация предизвиква промяна на праслав. *k* в *č*. В имената *Мирчо*, *Черчо* се среща разширеният праслав. суфикс ****-(ь)k-j-a* (бълг. *-чо*; Балан 1940: 130). Наличие на праслав. суфикс ***-ik-j-* (бълг. *-ич*; Миклошич 1927: 17; Свобода 1964: 139 сл.; Славски SPS I: 102 сл.) може да се допусне в името *Мостич*, чиято етимология не е доказана със сигурност. Славянски произход допусна К. Влахов, който вижда в него отгласна степен на славянското съществително **mьst-* ‘мъст, отмъщение’ (Влахов 1969). Мога да добавя, че в конкретния случай може да са касае не само за

съществителното, но също и за глагола **mьst-* 'отмъщавам'. В такъв случай суфиксът *-ичь* не се явява патронимичен. Добавен към глаголна основа, окончаваща на *-i* (**mьsti-*), той образува *nomen agentis* (срв. Славски ор. cit.) с възможно тълкуване 'отмъстител'. Малко вероятно е *Мостич* да е от тюркски произход, защото „име или дума с подобна структура в алтайските езици не се среща“ (Симеонов 2008: 189). Възможно е името също да е иранско (Бешевлиев 1992: 226), но в крайна сметка въпросът остава открит.

3.2.2. Умалителни имена с *c*-суфикси. По произход те са праслав. *k*-суфикси, където *k* преминава в *c* по трета палатализация. Засвидетелствани са праслав. ***-ik-ā* (бълг. *-ица*; Миклошич 1927: 16; Свобода 1964: 143; Славски SPS I: 98 сл.; Шлимперт 1978: 192; Бошкович 1984: 143 сл.) в *Звездица*, *Камица*, *Простица* (името не е сигурно) и праслав. ***-ьk-* (бълг. *-ец*; Миклошич 1927: 16; Свобода 1964: 142; Славски SPS I: 99 сл.; Шлимперт 1978: 192) в *Братец*.

3.2.3. Умалителни ЛИ с *ę*-суфикс – засвидетелствано е само името *Беле*, където суфиксът е праслав. **-ę-* (< **-ęt-*; Миклошич 1927: 12; Свобода 1964: 164 сл.; Славски SPS I: 124 сл.).

4. Заключение

В заключение може да се каже следното: Сравнителният анализ показва, че при образуването на кратки имена в двата ономастикона деривацията е използвана в еднаква степен, като тя е най-предпочитаният начин за образуване на кратки имена. Суфиксите биват два вида: неумалителни и умалителни (деминутивни). Неумалителни в ствн. и стб. ЛИ са *j*-суфиксите, които в ствн. се предават чрез *-i*, а в стб. формантът *-j-* се запазва. Умалителните суфикси в двата езика са различни, като броят им в ствн. ЛИ е значително по-голям отколкото в стб. антропоними. Също така един и същ суфикс има различна функция в двете антропонимични системи. Така напр. суфиксите *ch-*, *l-*, *n-* в стб. се считат за неумалителни, докато в ствн. са деминутивни. Като съществена разлика може да се спомене само, че в ствн. ЛИ суфиксите, съдържащи един съгласен звук, се считат от ономастите за един суфикс, въпреки различните гласни, с които този консонант се свързва. Напр. *k*-суфиксът (герм.

*-ika-) въпреки ствн. си форми *-ih*, *-oh*, *-uh* се смята за един, докато в славянската ономастика се говори за множество *k*-суфикси (*-āk-, *-ik-, *-(ъ)k- и т.н.). Оттук следва, че стб. антропонимична система при деривация е разполагала с повече възможности за суфиксация.

Библиография

- АЛ:** Actes de Lavra. Première partie: Des origines á 1204. Edition diplomatique par P. Lemerle, A. Guillou, N. Svoronos, avec la collaboration de D. Papachryssanthou (Texte). Paris, 1970.
- Аутенрит и др. 1979:** Das Verbrüderungsbuch der Abtei Reichenau (Einleitung, Register, Faksimile) (hrsg. von J. Autenrieth, D. Geuenich und K. Schmid) [Monumenta Germaniae Historica, Libri memorials et necrologia, Nova Series, I]. Hannover, 1979.
- Балан 1940:** Теодоров-Балан, А. Нова българска граматика. София, 1940.
- Бах 1978:** Bach, A. Deutsche Namenkunde. 2 Bde. 3., unveränderte Auflage. Heidelberg, 1978.
- Бешевлиев 1992:** Бешевлиев, В. Първобългарски надписи, второ преработено и допълнено издание. София, 1992.
- Бошковиц 1984:** Бошковиц, Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. Фонетика и словообразование. Составила и перевела канд. филол. наук Н. М. Елкина, под общей редакцией д-ра филол. наук проф. Н. И. Толстого. Москва, 1984.
- Влахов 1969:** Влахов, К. Етническата принадлежност на името *Мостич* „чъргубия на цар Симеон“. В: Археология XI. София, стр. 1-4.
- Георгиев 1983:** Георгиев, В. Старобългарското лично име *Ретъко*. В: Български език XXXIII. София, стр. 212-213.
- ГИБИ:** Гръцки извори за българската история (Извори за българската история), т. II: под редакцията на И. Дуйчев, Г. Цанкова-Петкова, В. Тъпкова-Заимова, Л. Йончев, П. Тивчев. София, 1958; т. III: съставили и редактирали И. Дуйчев, Г. Цанкова-Петкова, В. Тъпкова-Заимова, Л. Йончев, П. Тивчев. София, 1960; т. VI: Съставители И. Дуйчев, Л. Йончев, П. Тивчев, В. Тъпкова-Заимова, Г. Цанкова-Петкова, под редакцията на М. Войнов, И. Дуйчев. София, 1964; т. VII: съставили С. Лишев, П. Тивчев, В. Тъпкова-Заимова, Г. Цанкова-Петкова, под редакцията на П. Тивчев. София, 1968; т. VIII: съставил М. Войнов, под редакцията на М. Войнов, В. Тъпкова-Заимова, Г. Цанкова-Петкова, Л. Йончев. София, 1972; т. IX, част 2: подготвил И. Илиев. София, 1994; т. XI: Съставили и редактирали Михаил Войнов, Василка Тъпкова-Заимова, Любомир Йончев. София, 1983.

- Добрев 1970:** Добрев, И. Суфиксите *-ул* и *-ур* в български език. В: Известия на Института за български език XIX. София, стр. 779-787.
- Добрев 2005:** Добрев, П. Златният фонд на българската древност. София, 2005.
- Дуйчев 1972:** Дуйчев, И. Българско средновековие. Проучвания върху политическата и културна история на Средновековна България. София, 1972.
- Заимов 1973:** Заимов, Й. Български географски имена с *-јъ*. София, 1973.
- Заимов 1988:** Заимов, Й. Български именник. София, 1988.
- Златарски:** Златарски, В. История на българската държава през средните векове. Т. I: Първо българско царство, част 1: Епоха на хуно-българско надмощие, под редакцията на доц. П. Ц. Петров. София, 1970, част 2: От славянизацията на държавата до падането на Първото царство, под редакцията на доц. П. Ц. Петров. София, 1971; Т. II: България под византийско владичество (1018 – 1187). Под редакцията на проф. Д. Ангелов. София, 1972.
- Златарски 1984:** Златарски, В. Избрани произведения. Т. II. София, 1984.
- Иванов 1970:** Иванов, Й. Български старини из Македония, под редакцията на проф. Б. Ангелов и проф. Д. Ангелов (фототипно издание). София, 1970.
- Кауфман 1965:** Kaufmann, H. Untersuchungen zu altdeutschen Rufnamen. München, 1965.
- Кауфман 1968:** Kaufmann, H. Ernst Förstemann, Altdeutsche Personennamen. Ergänzungsband. Hildesheim/München, 1968.
- КЕ IV:** Кирилometодиевска енциклопедия, т. IV: главен редактор Л. Грашева, редактори Е. Дограмаджиева, К. Иванова, С. Кожухаров, С. Николов, а. А. Стойнова. София, 2003.
- Клуге 1926:** Kluge, F. Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialekte. 3. Auflage, bearbeitet von L. Sütterlin und E. Ochs [Sammlung kurzer Grammatiken germanischer Dialekte, hrsg. von W. Braune, Ergänzungsreihe, I]. Halle (Saale), 1926.
- Крае 1969:** Krahe, H. Germanische Sprachwissenschaft. Bd. 3: Wortbildungslehre. 7. Auflage bearbeitet von W. Meid. Berlin/New York, 1969.
- Ковачев 1973:** Ковачев, Н. За личните имена със уфикс *-ош* и *-уш* в българската антропонимия. В: Славистични проучвания. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ (Сборник в чест на VII международен славистичен конгрес). София, стр. 112-121.
- Ковачев 1987:** Ковачев, Н. Българска ономастика. София, 1987.
- Малингудис 1987:** Малингудис, Ф. Относно някои славяно-български лични имена (VII – IX в.). В: Втори международен конгрес по българистика, София 23 май – 3 юни 1986 г. Доклади. Т. 6. София, стр. 684 – 691.
- Миклошич 1927:** Miklosich, F. Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen. Drei Abhandlungen. Manuelneudruck aus Denkschriften der Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Wien 1860-1874. Heidelberg, 1927.
- Моравчик 1958:** Moravcsik, G. Byzantinoturcica. Bd. 2: Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen, zweite durchgearbeitete Auflage. Berlin, 1958.

- Попконстантинов/Кронцайнер 1994:** Popkonstantinov, K., O. Kronsteiner. Altbulgarische Inschriften. Bd. 1 (Die slawischen Sprachen; Bd. 36). Wien, 1994.
- Свобода 1964:** Svoboda, J. Staroèeská osobní jména a naše pojmení. Praha, 1964.
- Симеонов 2008:** Симеонов, Б. Прабългарска ономастика. Пловдив, 2008.
- СК:** Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР: XI–XIII вв. Отв. ред. книги: Л. П. Жуковская. Москва, 1984.
- Славски SPS I:** Sławski, F. Słownik prasłowiański, t. I: pod redakcją F. Sławskiego. Wrocław/Warszawa/Kraków/Gdańsk, 1974.
- Фьорстеман 1900:** Förstemann, Å. Altdeutsches Namenbuch. Bd. 1: Personennamen. 3., völlig neu bearbeitete, um 100 Jahre (1100 — 1200) erweiterte Auflage. Bonn, 1900.
- Шлимперт 1978:** Schlimpert, G. Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.

1. Старовисоконемски ЛИ

- Abbigin* – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 3)
Abilo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 4)
Hecchiling – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 36)
Ehelich – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 152)
Alazin – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 166)
Alzichin – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 166)
Albi – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 188)
Albo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 188)
Eluichin – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 189)
Albeli – 1020 г., Санкт Гален (Фьорстеман 1900: 65)
Albunc – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 192)
Alpiz – IX в., Фрайзинг (Фьорстеман 1900: 66)
Eltinc – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 242)
Altilin – 846 г., Санкт Гален (Фьорстеман 1900: 56)
Elli – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 302)
Elich – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 304)
Elichu – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 304)
Esi – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 508)
Arni – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 599)
Ansculo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 511)
Adki – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 633)
Adelo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 649)
Oti – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 748)
Utich – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 749)
Otichi – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 750)
Audilo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 751)
Uatili – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 752)
Otin – 724 г., Вайсенбург (Фьорстеман 1900: 189)
Augo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: а 809)
Paldo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 36)
Baldiho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 38)
Baldilin – 774 г., Вайсенбург (Фьорстеман 1900: 236)
Baldunc – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 42)
Pezelin – VII в., Залцбург (Фьорстеман 1900: 254)
Perti – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 162)
Berto – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 162)
Pertol – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 163)

- Bertingo* – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 166)
Berni – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 214)
Bernnung – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 216)
Belso – 825 г., Фулда (Фьорстеман 1900: 256)
Pruni – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 357)
Bruno – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 357)
Brunicho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: b 358)
Tagino – IX в., Залцбург (Фьорстеман 1900: 392)
Tagizi – X в., Бавария (Фьорстеман 1900: 392)
Tazzino – 760 г., Райхенау (Фьорстеман 1900: 388)
Ibricho – VIII в., Лорш (Фьорстеман 1900: 439)
Ebrinus – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: e 8)
Ebezi – XI в., Бавария (Фьорстеман 1900: 438)
Erpo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: e 170)
Filingo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 42)
Frido – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 143)
Fritil – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 144)
Frizo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 146)
Frumih – IX в., Лорш (Фьорстеман 1900: 545)
Frumino – IX в., Фрайзинг (Фьорстеман 1900: 545)
Folche – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 209)
Folcho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 209)
Folchin – 849 г., Санкт Гален (Фьорстеман 1900: 548)
Fusulo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: f 261)
Gailo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 21)
Gero – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 35)
Kericho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 37)
Cherino – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 40)
Kerunc – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 41)
Gawiso – VIII в., Лорш (Фьорстеман 1900: 622)
Gebi – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 168)
Giso – X в., ствн. (Бах 1978: § 91, I, 2b)
Godoo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 278)
Suoato – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 278)
Gundicho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: g 387)
Guntso – VIII в., Лорш (Фьорстеман 1900: 696)
Gunzili – XI в., Залцбург (Фьорстеман 1900: 697)
Heisso – IX в., ствн. (Фьорстеман 1900: 725)
Ardi – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 133)
Heril – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 168)
Eringo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 169)

- Hasili* – XI в., Бавария (Фьорстеман 1900: 787)
Hato – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 221)
Hilphingo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 297)
Hiltilin – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 327)
Lutol – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 388)
Ramminhc – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 433)
Remminho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 433)
Hrodilo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: h 485)
Liuuicho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: l 96)
Liupilo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: l 97)
Liupili – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: l 98)
Luviz – 1051 г., Фулда (Фьорстеман 1900: 1023)
Liudiz – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: l 143)
Meinoh – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: m 20)
Mahting – 812 г., Фулда (Фьорстеман 1900: 1083)
Noto – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: n 36)
Radach – IX в., Фрайзинг (Фьорстеман 1900: 1206)
Ratilo – 756 г., Фулда (Фьорстеман 1900: 1207)
Rihcho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: r 184)
Ricano – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: r 188)
Richilin – 893 г., Санкт Гален (Фьорстеман 1900: 1256)
Richizo – 926 г., Трир (Фьорстеман 1900: 1257)
Saloch – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: s 58)
Sarili – XI в., Австрия (Фьорстеман 1900: 1299)
Saringo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: s 78)
Sigin – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: s 125)
Sigizo – 1029 г., Фулда (Фьорстеман 1900: 1319)
Zeizilo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: t 7)
Theodiso – IX в., ствн. (Фьорстеман 1900: 1416)
Trutli – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: th 183)
Optinus – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: u 8)
Uualdo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: w 39)
Uualddicho – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: w 42)
Walzo – 910 г., Санкт Гален (Фьорстеман 1900: 1501)
Wasili – XI в., Бавария (Фьорстеман 1900: 1547)
Widuh – 822 г., Фулда (Фьорстеман 1900: 1564)
Uuilezo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: w 361)
Uuolfo – VIII – X в., Райхенау (Аутенрит и др. 1979: w 502)

2. Старобългарски ЛИ

- Бакота* – IX-XIV в. (Заимов 1988: 12)
Банко – XII в. (Заимов 1988: 14)
Баткун – в топоним от 1200 г. (ГИБИ VIII: 63)
Батош – XII в. (Заимов 1988: 15)
Беле – XII в. (Заимов 1988: 17)
Белин – XI в. (Заимов 1988: 17)
Белко – XII в. (СК: 60 - № 15; Заимов 1988: 17)
Белота – 1181 г., селянин (АЛ: 340)
Белух – X в. (Заимов 1988: 18)
Белуш – X в., в топоним от Гърция (Заимов 1973: 74)
Белят – XI в., в топоним (ГИБИ VIII: 52 и 55)
Борил – XI в., знатен византиец (Моравчик 1958: 95 сл.; Дуйчев 1972: 535)
Ботко – 1041 г., воевода (ГИБИ VII: 19)
Братец – XI в. (Заимов 1988: 34)
Велико – 1162 г., баща на *Недо* (АЛ: 333 - № 64; ГИБИ VII: 146)
Велин – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 89)
Вериха – XII в. (Заимов 1988: 48)
Витол – XII в. (Заимов 1988: 50)
Владко – 982 г., свидетел в Иверския манастир (Иванов 1970: 21)
Вълкас – XI-XII в. (Заимов 1988: 57)
Вълчицо – 1181 г., селянин (АЛ: 340)
Вълчин – XI-XII в., в топоним от Белоградчишко (Заимов 1973: 85; Заимов 1988: 58)
Галин – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 93)
Годен – преди X в. (Заимов 1988: 66)
Гостивил – преди XII в. (Заимов 1988: 68)
Грало – преди XII в. (Заимов 1988: 69)
Гудел – 1026 г., болярин (ГИБИ VI: 298)
Дадой – X в. (Заимов 1988: 78)
Деброта – 897 г., свидетел (ГИБИ VI: 14)
Дедико – X в. (Заимов 1988: 81)
Дедна м.?/ж.? – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 228)
Детко – 982 г., свидетел в Иверския манастир (Иванов 1970: 21)
Добрей – X в., богомил (Златарски II: 352)
Добрета – VI в., славянски княз (ГИБИ II: 232)
Добрико – 1008 г., баща на свидетеля Михаил (АЛ: 137)
Добрил – 1008 г., свидетел (ГИБИ VI: 15)
Доброл – преди XII в. (Заимов 1988: 89)
Добромик – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 93)
Доброта – 897 г., свидетел (АЛ: 91)

- Добрун* – преди XII в. (Заимов 1988: 90)
Добрух – преди XII в. (Заимов 1988: 90)
Домета – преди XII в. (Заимов 1988: 90)
Драгай – IX в., ученик на Методий, Райхенау (Аутенрит и др. 1979: th 166)
Драгло – преди XII в. (Заимов 1988: 94)
Драгиан – 1000 г., воевода (ГИБИ VI: 281)
Дражета – 1076/77 г., селянин (АЛ: 213)
Дражил – X в., в топоним (Дуйчев 1972: 211)
Желин – преди XII в. (Заимов 1988: 104)
Желях – преди XII в. (Заимов 1988: 105)
Житин – преди XII в. (Заимов 1988: 106)
Звездица – 1008 г., селянин (ГИБИ VI: 37)
Калота – 1076/77 г., селянин (АЛ: 213)
Камица – XII в. (Заимов 1988: 117)
Коршо – IX в. (Заимов 1988: 125)
Левота – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 227)
Люботан – XII в. (Заимов 1988: 143)
Любох – XII в. (Заимов 1988: 143)
Малота – X-XI в. в топоним от Румъния (Заимов 1973: 126)
Милота – XI в. (АЛ: 361)
Мирей (*Мирен*) – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 223)
Мирчо – VIII в. (Заимов 1988: 155)
Мишек – VI в., славянски княз (ГИБИ II: 325 сл.)
Момчил – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 53)
Мостич – X в., висш сановник (Бешевлиев 1992: 241)
Негин – X-XI в. (Бешевлиев 1992: 252 сл.)
Новак – преди X в., в топоним от Румъния (Добрев 2005: 384 сл., 395)
Нравота – IX в., брат на кан Маламир (ГИБИ IX/2: 64 сл.)
Простица – 869/70 г., княжески пратеник (Малингудис 1987: 688)
Радин – X в. (Заимов 1988: 186)
Радол – преди XII в. (Заимов 1988: 186)
Радошин – преди XII в. (Заимов 1988: 187)
Радун – преди XII в. (Заимов 1988: 188)
Ретко – X в., книжовник (Георгиев 1983; Заимов 1988: 191)
Руско – 1152 г., земевладелец (ГИБИ VII: 92)
Сварун – VI в., славянски воин на византийска служба (ГИБИ II: 184)
Сивин – IX-X в., болярин (Бешевлиев 1992: 250)
Сивул – XII в. (Заимов 1988: 198)
Славно – IX в., болярин (Бешевлиев 1992: 235)
Славота – 1066 г., въстаник (ГИБИ VII: 29)
Славун – 764 г., славянски княз (ГИБИ III: 272)

II. АНТРОПОНИМИЯ

- Станил* – 1098 г., селянин (ГИБИ VI: 36)
Станко – XI-XII в., в топоним от Македония (Заимов 1973: 162)
Стоин – 1008 г., селянин (ГИБИ VI: 37)
Стратин – преди XII в. (Заимов 1988: 209)
Страхота – IX в., славянското име на Методий (Заимов 1988: 210)
Съдек (Сондоке) – IX в., княжески пратеник при папата (КЕ IV: 514 сл.)
Съдил – XII в. (Заимов 1988: 212)
Татин – ок. X в. (Заимов 1988: 215)
Татой – преди X в. (Заимов 1988: 215)
Твърден – преди XII в. (Заимов 1988: 90)
Тихун – XI в., воевода (ГИБИ VI: 281)
Требун – преди XI в. (Заимов 1988: 223)
Требухун – преди XII в. (Заимов 1988: 223)
Хотун (Хацон) – VII в., славянски княз (ГИБИ II: 133 сл.)
Ходко – преди XII в. (Заимов 1988: 233)
Худин – 1162 г., селянин (АЛ: 333; ГИБИ VII: 146)
Чернах (Чернях) – преди XII в. (Заимов 1988: 243 сл.)
Черней – 1162 г., селянин (АЛ: 333)
Чернота – 1162 г., селянин (АЛ: 333)
Черчо – преди XII в. (Заимов 1988: 244)
Чичин – IX-X в. (Заимов 1988: 245)

Глас. д-р **Марин Петков**, преподавател в
катедра „Германистика“ на ФФ във
Великотърновския университет;
petkoffmar@hotmail.com